כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת צו ■ גליון פסח ■ ט' ניסן ה'תשע"ז ■ 05.04.2017 ■ גליון מס' 422 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

כשמשיח יבוא בספירת העומר

מה יקרה אם משיח יבוא באמצע ספירת העומר? הרי מרגע שבא המשיח הופכת הספירה להיות ספירה חדשה מבחינה מהותית, ולכאורה אי אפשר לראות בה המשך לספירת הימים הקודמים.

מצוות ספירת העומר כיום אינה אלא זכר למצווה המקורית, ורק כשיבוא משיח נשוב ונקיים את המצווה כהלכתה. מציאות זו מעוררת שאלה מעניינת, שיכולה להיות אקטואלית בכל רגע: מה יקרה אם משיח יבוא באמצע ספירת העומר? הרי מרגע שבא המשיח הופכת הספירה להיות ספירה חדשה מבחינה מהותית, ולכאורה אי אפשר לראות בה המשך לספירת הימים הקודמים. להתחיל לספור מהתחלה אי אפשר, כי המצווה היא להתחיל לספור ממחרת היום הראשון של חג הפסח. חייבים אפוא להמשיך ולספור את הימים בהתאם ליום שבו אוחזים, אך זו כביכול ספירה תלושה - כלומר, ספירה שהתחילו אותה מהאמצע - משום שמבחינה מהותית, כאמור, אי אפשר לחבר אותה אל הספירה שעד אותו יום. ולפיכך יש מקום לומר כי יהיה עלינו להמשיך לספור בלי ברכה, כמו כל מי שאיבד את רצף הספירה מכל סיבה שהיא. מצד שני, ניתן לומר כי המהותיות לא משפיעה על העובדתיות, ומבחינה עובדתית - ספרנו עד היום ואנחנו ממשיכים לספור. מה גם, שאפילו מבחינה מהותית, מכיוון שהשנה לא הקרבנו את קרבן העומר ביום התחלת הספירה (כפי שמצווה התורה לספור "מיום הביאכם את עומר התנופה") - הרי שגם אם יבוא המשיח תהיה הספירה לא מושלמת, בדיוק כמו לפני שהוא בא, ואם כן נוכל לברך עליה.

לפועל, כותב הרבי מליובאוויטש, כי מרגע שבא המשיח הופכת הספירה להיות כהלכתה, למרות שלא הקריבו את קרבן העומר, משום שלא נאמר בתורה לספור "מהקרבתכם את העומר", אלא "מיום הביאכם את העומר". כלומר, מהיום המיועד להקרבה (ובתנאי שקיימת אפשרות להקריב). לכן ברגע שנוצרה מציאות שמאפשרת להקריב את העומר (בזמנו), למרות שבפועל לא הקריבוהו - נחשבת הספירה מאותו רגע ספירה מהתורה.

הרבי גם מצטט את הכרעתו ההלכתית של הרב ממונקאטש לפיה נוכל לברך בהמשך הספירה. ההכרעה מבוססת על דברי הרדב"ז (רבי דויד בן זמרה), כי חלק ממהותה של מצוות הספירה היא "תספרו חמישים יום" - להגיע אל היום החמישים, חג השבועות - ומבחינה זו אין שום בעיה להחשיב את הספירה שלאחר ביאת המשיח כהמשך לספירה שלפני כן, שגם היא הייתה כדי להגיע אל היום החמישים.

(מקורות: שאלות ותשובות הרדב"ז סימן א'שכז. שולחן ערוך ונושאי כליו סימן תפט סעיף ח. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם, סעיפים כג-כד. סוף ספר נימוקי אורח חיים לרב ממונקאטש. שיחות הרבי מליובאוויטש אחרון של פסח תנש"א שיחה ב סעיפים ו-ז ובהערה 47. ליקוטי שיחות חלק א, בסיום השיחה לפרשת אמור.)

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

קריעת ים סוף
שלוש תחנות אנו מבחינים בגאולת ישראל ממצרים: היציאה ממצרים...
המשך בעמי 2

שוויית קיץ
את הפסח נחגוג בבית מלון באחד מהיעדים בחו"ל, האם כתושבי ארץ ישראל נצטרך לשמור יום טוב שני של גלויות בהיותנו בחו"ל?...
המשך בעמי 3

פרפראות לפסח
מרן אאמו"ר זיע"א, היה רגיל לספר על יהודי עם הארץ, שהיה קורא...
המשך בעמי 4

להביא אש מן ההדיוט
הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספים (פ"ב ה"א) כותב: "מצות עשה...
המשך בעמי 6

סיפורים לפסח

מה האבידה הזאת לכם?
...באחת הפעמים בה נסעתי נסיעה אל האמרי אמת, הייתי בן...

תביעת גירושין שבטלה
שנה אחת בערב פסח הגיע גבאי צדקה אל ביתו של הרבי הקדוש...

ספק חמץ או עבודה זרה?
מעשה זה סיפר הצדיק ר' ישראל הגר מויז'ניץ זצ"ל: בערב פסח...
המשך בעמי 7

שביבים
■ בודקין בחורין ובסדקין
■ הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים
■ ...כאילו הוא יצא ממצרים
■ א-ל מוציאם ממצרים
■ כמו שאנו עושים
■ "רבש"ע הושיע נא"
■ עבדים היינו לפרעה במצרים
■ מה העבודה הזאת לכם
■ רצוננו לעשות רצונך
■ מה נשתנה
■ בניין הארץ בגבורה!
המשך בעמי 9

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

קריעת ים סוף

/ הרב יעקב הלוי פילבר

שלוש תחנות אנו מבחינים בגאולת ישראל ממצרים: היציאה ממצרים, מעמד הר־סיני, וכניסה לארץ ישראל, כמו שנאמר: ״בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה״ (שמות ג יב) ועוד נאמר למשה: ״הוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים . . . והבאתי אתכם אל הארץ״, והנה בכל המהלך הזה אין כל אזכור לנס קריעת־ים־סוף, ולכאורה נראה שקריעת־ים־סוף לא היתה מלכתחילה מהלך הכרחי בגאולה הישראלית, והגאולה היתה יכולה להתרחש גם בלעדיה, כמו שאנו אומרים בהגדה של פסח: ״אילו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים דיינו״, ובפירושו ׳אמרי שפר׳ ביאר זאת הנצי״ב: ״שהיה נותן בלב אנשי מצרים שלא ירדפו אחר ישראל מרוב פחד״, ואם כך לכאורה לא היה צורך בקריעת הים. אבל האמת היא שקריעת ים סוף לא היתה אירוע מקרי ובלתי צפוי, אלא אדרבא היה מהלך מתוכנן מראש שההשגחה העליונה יוזמת אותו בכמה שלבים: היא ההופכת תחילה את לב פרעה לרדוף אחריהם, היא המבקשת אח״כ מבני ישראל שישובו ויחנו לפני פי החירות כדי שפרעה יאמר: נבוכים הם בארץ, ״וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו״ (שמות יד ד), ואם אכן הכל היה מתוכנן מראש יש לשאול: מה בא נס קריעת ים סוף להשלים במהלך הגאולה, מהו הדבר שבלעדי קריעת הים היינו חסרים בגאולה?

לכאורה אפשר היה לומר שקריעת־ים־סוף בא להקנות לישראל את האמונה, כמו שכתוב: ״ויירא ישראל את מצרים מת על שפת הים . . . ויראו העם את ה׳ ויאמינו בה׳ ובמשה עבדו״ (שם, שם, ל) אלא שלפי דברי הרמב״ם האפשרות הזו נדחית, שהרי הרמב״ם כתב שם: ״משה רבנו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי צורך עשאם, לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצרים, קרע את הים והצלילן בתוכו . . . ובמה האמינו בו? במעמד־הר־סיני, שעינינו ראו לא זר ואוזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים: משה, משה, לך אמור להם כך וכך . . . ומנין שמעמד־הר־סיני לבדו הוא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בה דופי? שנאמר: ׳הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם׳ - מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה״. (הל׳ יסודי התורה פ״ח ה״א) ואם כך, לפי דברי הרמב״ם, שבלאו הכי היו עתידים ישראל להתייצב למרגלות הר סיני, ורק שם במעמד קבלת התורה יזכו לאמונה השלימה, מה הצורך לאמונה החלקית שלה זכו ישראל בנס ים סוף, והרי בכלל מאתים מנה?

ואכן את האמונה השלימה קבלו ישראל במעמד הר סיני, ולכן צריך לומר שלפרק הזמן מיציאת מצרים עד קבלת התורה היו מטרות אחרות, מטרות שהיו הכנות שבלעדן לא היו ישראל יכולים לזכות לקבלת התורה, כמו שכתב רבי שמואל בורנשטיין בספרו ׳שם משמואל׳: ״אי אפשר היה לקבל התורה בעוד רשות פרעה ומצרים עליהם״. (שמות, בשלח תרע״ב, עמ׳ קעב) וכוונתו היא שמאחר שבגלות מצרים שקעו ישראל במ״ט שערי טומאה לא היו יכולים במצבם השפל הזה לקבל את התורה, שהרי ״שכינתא לא שריא באתר פגים״. על כן עוד לפני התייצבותם למרגלות הר־סיני, קודם קבלת התורה, היו צריכים ישראל לא רק לצאת ממצרים אלא להוציא את ״מצרים״ מישראל, להזדכך ולהתחשל מבחינה רוחנית ומבחינה מוראלית כדי שיהיו ראויים לקבל את התורה. ולהכשרה הזו זכו ישראל בתקופה שבין יציאת מצרים לקריעת ים סוף, שכל מה שעברו בתקופה הזו חישלו את ישראל והכשירו אותם לקבלת התורה. כך ששתי האמונות, החלקית שבאה בקריעת ים סוף והשלימה של מעמד הר סיני, הן משלימות זו את זו והאחת לא היתה ללא השנייה. קריעת־ים־סוף הועילה בבחינת סור־מרע שהתרחקו מעבודה זרה והאמינו אמונה חלקית בה׳ ובמשה עבדו, אבל את האמונה החיובית הסופית, שהיא עומדת לעולם, זכו לה ישראל רק במעמד־הר־סיני. ועוד סיבה לצורך של קריעת ים סוף שעד אז עם ישראל היה פסיבי, ההשגחה העליונה עשתה בשבילו את כל העבודה ואפילו היציאה ממצרים פרעה מגרש אותם ומשלח אותם מארצו, ורק לפני ים סוף כשמשה עומד ומתפלל אומר לו הקב״ה: ״מה תצעק אלי״ הפסק להתפלל ועשה מעשה ״דבר אל בני ישראל ויסעו״. קיפצו למים הסוערים ואז יבקע הים.

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלת אריה גלט / רמת גן: בשבוע שעבר הרב כתב אודות בני חוץ לארץ השוהים בארץ ישראל בחג. אנו עושים את הכיוון ההפוך...את הפסח הקרוב אנו מתכוונים לחגוג בבית מלון באחד מהיעדים בחו"ל המפורסמים לאחרונה על ידי חברות התיירות השונות. כעת אנו מתעוררים לשאול האם אנו כתושבי ארץ ישראל נצטרך לשמור יום טוב שני של גלויות בהיותנו בחו"ל? השנה זה מאוד קריטי לנו, מאחר ויו"ט ראשון יוצא ביום שלישי, ויו"ט אחרון יוצא ביום שני, ואם אכן אנו מחויבים לשמור יום טוב שני, הרי שכמעט לא נשאר לנו ימי חול המועד...להיות בבריכה, בים, לטייל עם רכבים...ואם התשובה היא חיובית נשקול מחדש את הנסיעה לחו"ל...נודה לתשובה מהירה כדי לדעת לשקלל את צעדנו בהקדם.

תשובה: מאחר ונפסק להלכה[א] שנותנים על אדם חומרי מקום שבא לשם וזאת כדי שלא לגרום למחלוקת, וכפי שהתבאר בהרחבה בשבוע שעבר, אם כן, הוא הדין שתושבי ארץ ישראל השוהים בחו"ל בזמן החג, אין להם לעשות מלאכה, וזאת כדי שלא לשנות ממנהג המקום ולגרום למחלוקת ח"ו.

ומאחר והסיבה היא כדי שלא לגרום למחלוקת, לא שייכת הלכה זו, אלא כאשר נמצא במקום אשר מוגדר כ'יישוב ישראל', אך אם נמצא במקום בחו"ל שאין שם יהודים כלל או שנמצא במדבר, מותר לו לעשות מלאכה מאחר ולדידו אין זה 'יום טוב'[ב].

ורוב הפוסקים נקטו להלכה[ג] שאין לחלק בעניין זה, בין עשיית מלאכה בפהרסיא, או בצנעא, בין מלאכות דאורייתא, או מלאכות דרבנן, כל שנמצא בחו"ל ב'יישוב ישראל' אין לעשות מלאכה כלל וכלל אפילו מלאכה דרבנן בצנעא, ואף צריכים הם ללבוש בגדי יום טוב, וזאת כדי שלא לשנות ולגרום למחלוקת, ואם לא יעשה כן הרי שמלבד מה שעבר על ההלכה של 'נותנים עליו חומרי מקום שבא לשם', הרי הוא כמזלזל ביום טוב שני אשר חכמים מאוד הקפידו והחמירו בדבר זה, ועונשו חמור[ד].

אך ישנם כמה פעולות יוצאות מן הכלל, שאף על פי שלבני חו"ל יש אופנים שאסור להם לעשותם ואם יעשו כן הרי שזה נחשב כחילול יום טוב שני, מכל מקום לבני ארץ ישראל השוהים בחו"ל מותר לעשותם בכל האופנים, וכלל הדבר הוא שפעולות אשר לבני חו"ל מותר לעשותם בהתקיים תנאי מסוים, מותר לבני ארץ ישראל לעשותם גם ללא שהתקיים תנאי זה, ואתן כמה דוגמאות לדבר:

א) טלטול כלי שמלאכתו לאיסור - כידוע וכמבואר בהלכות מוקצה מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, אך לצורך הכלי עצמו שלא ייגנב וכדו' ('מחמה לצל') אין לטלטלו, אמנם לבן ארץ ישראל מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור גם שלא לצורך גופו או מקומו.

ב) לצאת מחוץ לתחום - מותר לבן ארץ ישראל לצאת מחוץ לתחום אף אם לא הניח 'עירוב תחומין'.

ג) לבשל לצורך חול - מותר לבן ארץ ישראל לבשל מאכלים ביום טוב שני לצורך יום חול (אך צריך להבעיר את האש מאש דולקת) ויסוד ההיתר בכל הנ"ל הוא שמאחר ובני חו"ל יכולים לעשות פעולות אלו בהתקיים תנאי מסוים (לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור בהתקיים התנאי שהוא לצורך גופו או מקומו, לצאת מחוץ לתחום בהתקיים התנאי שהניח 'עירוב תחומין', לבשל ביו"ט בהתקיים התנאי שהוא לצורך יום טוב) מעתה, אם יראו בני חו"ל, את בן א"י עושה פעולות אלו ביום טוב שני של גלויות, יתלו שהוא עושה זאת בהיתר ובהתקיים התנאי המתיר, וממילא לא יגרום הדבר למחלוקת ואף לא לזלזול ביום טוב שני של גלויות.

ולכן מותר לבן ארץ ישראל הנמצא ביום טוב שני של גלויות ביישוב ישראל בחו"ל, לצאת במהלך היום טוב אל מחוץ לתחום (בהליכה רגלית) ולאחר שמגיע מחוץ לתחום, יכול אף לעשות שם מלאכות, ומאחר וכעת אינו נמצא ב'יישוב ישראל' ובמקום כזה מותר לבני ארץ ישראל לעשות מלאכה וכפי שהתבאר לעיל.

יש להדגיש, את המובן מאליו, שמאחר ודעתו של אותו בן ארץ ישראל, לחזור לארץ ישראל, אין הוא חייב בשמירת מלאכה ביום טוב שני של גלויות מצד מהות היום, אלא אך ורק מצד איסור המחלוקת, ולכן אין הוא מתפלל תפילת יום טוב, ועליו להניח תפילין בצנעא[ה] (אלא אם כן הוא חול המועד) וכל כי האי גוונא.

ומעתה באשר לשאלת השואל: לפי מה שנכתב עד עתה, הרי שעל אף ההבנה לרצונכם לצאת ולטייל וכדומה, מכל מקום, עליכם להימנע מלעשות מלאכה וכל דבר אחר העלול להתפרש כחילול וזלזול ביום טוב שני, אמנם זאת יש לדעת כי על אף כל האמור לעיל, ישנו היתר של הגאון הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל לגבי 'מקום נופש' ואכתוב זאת לקמן, אך מאחר ואיני יודע מה הוא יעדכם בחו"ל, איני יודע האם היתר זה תקף גם לגביכם, אך לפי הנתונים שאכתוב תקישו לבד אם היתר זה נוגע לגביכם, ואם אתם מסופקים בדבר, תתייעצו עם מורה הוראה.

היתרו של הגרש"ז זצ"ל: הנה הגאון הנ"ל נקט שבאופן שתושבי ארץ ישראל ותושבי חו"ל מגיעים לנפוש באתר נופש בחו"ל אשר אינו מוגדר כ'יישוב ישראל' - מאחר ואין יהודים המגיעים לשם במשך ימות השנה, והמקום מוכשר עבור יהודים רק לתקופה קצרה, במקרה כזה על אף שמקומו של אתר נופש זה הוא בחו"ל, מותר לבני ארץ ישראל לעשות שם מלאכה בפני בני חו"ל הנמצאים שם[ו], ועיין הטעם בהערה[ח].

א - או"ח סימן תס"ח סעיף ד'.
ב - כמבואר כל זה בסימן תצ"ו סעיף ג'.
ג - משנה ברורה שם ס"ק ט' בשם המגן אברהם.
ד - עיין ים של שלמה מסכת חולין פרק ח סימן נג אודות בן ארץ ישראל שעשה מלאכה בחו"ל ביו"ט שני ונפגר במיתה משונה ולא זכה לחזור לארץ ישראל.
ה - כמבואר במשנה ברורה סימן תצ"ו ס"ק י"ג.
ו - מובא בספר יו"ט שני כהלכתו פרק סעיף י"ג.
ז - וכנראה משום כך חברות התיירות השונות המארגנות נופש פסח בחו"ל, עושים זאת בכל מיני יעדים נידחים במקום שאינו מוגדר כ'יישוב ישראל' כדי שבני א"י יוכלו לעשות מלאכה ביו"ט שני, וממילא יהיה הדבר 'אטרקטיבי' עבורם.
ח - מאחר ואין נמצאים שם יהודים כל השנה, ורק כעת למשך שבוע, אין המקום מוגדר כ'יישוב ישראל' ומותר לעשות שם מלאכה לבני א"י, ואף שיש שם תושבי חו"ל מ"מ יש להסתפק אם אסרו לעשות מלאכה לבני א"י מחוץ לתחום אף כשיש שם בני חו"ל, ואף את"ל שאסור, מ"מ בכה"ג נחשבים הם כבני חבורה אחת ומשפחה אחת, דומיא מה שמותר לבן א"י להניח תפילין בצנעא בפני אשתו בת חו"ל.

פרפראות לפסח

/ הראשל"צ הרב יצחק יוסף שליט"א

כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח

מרן אאמו"ר זיע"א, היה רגיל לספר על יהודי עם הארץ, שהיה קורא את ההגדה במהירות כמו "עשרת בני המן", כדי להגיע מהר לסעודה. למותר לציין שליל סדר כזה לא היה מותיר שום רושם על בני הבית, וכולם נשארו בלי שום חידוש וחיזוק באמונה בה' יתברך, כי אם "רבי לא שנאה רבי חייא מנין לו" (עירובין צב.). וכך המשיכו שנים רבות, עד שאבי המשפחה נפטר לבית עולמו. בשנה הראשונה לאחר פטירתו, כאשר הגיע חג הפסח, פנו כל בני המשפחה אל הבן הבכור שימשיך במסורת אביהם ז"ל ויערוך להם את הסדר כאשר היתה באמנה אתם. הבן הסכים בשמחה להמשיך את מסורת אבותיו לערוך את הסדר כפי שראה אצל אביו, כמעשהו ממנו יהיה. והנה כשבאו להתחיל את הסדר, ניגש הבן הבכור אל הספריה להוציא את ההגדה של פסח שאביו היה נוהג להשתמש בה, הוא זכר שההגדה של אביו ז"ל הייתה בכריכת עור אדומה, ולכן הוא חיפש ספר כזה, ואכן מצא את אשר ביקש - ספר כרוך בכריכת עור אדומה, אבל למזלו יצא לו ספר "סליחות" במקום "הגדה של פסח", וכך תפס את הכוס בידו והתחיל את הסדר בפיסקה "בן אדם מה לך נרדם" וכו', אבל הוא זכר שכאשר אביו היה מגיע לקטע מסויים בהגדה שהיו בו אותיות גדולות ומודגשות [דם. צפרדע. וכו'] אביו היה שופך מהכוס שבידו, ואילו הוא קורא וקורא אך אינו מגיע לקטע הזה... עד שהגיע לוידוי שבסליחות, ושם ראה אותיות גדולות ומודגשות [אשמנו. בגדנו. וכו'], ומיד התחיל לשפוך את הכוס עד תומה. כשסיים לשפוך את הכוס, פנה אליו בנו בשאלה קשה: אבא! אינני מבין, אני זוכר שסבא ז"ל היה שופך מהכוס עשר פעמים בלבד, ואילו אתה שפכת יותר מעשרים פעם! מה נשתנה הסדר הזה מכל השנים? אביו לא נבהל מהשאלה, והשיב לו תוך כדי דבור: עם הארץ! וכי אתה לא יודע שהשנה היא שנה מעוברת?!... מכאן נלמד מוסר השכל להתכונן לליל הסדר כראוי, וכך יקיים מצות והגדת לבנך כהוגן.

שאר ירקות

נודע בשערים המצויינים בהלכה מנהג הספרדים להקפיד לקחת דוקא כרפס לטיבול ראשון בליל הסדר, וכמ"ש מרן אאמו"ר זיע"א בסה"ב חזון עובדיה הלכות ליל הסדר (עמ' לג) עפ"ד הראשונים. וגם לפי דברי האר"י ז"ל יש סודות מיוחדים באכילת הכרפס דוקא. ונאמרו לזה כמה טעמים:

א) "כרפס" אותיות ס' פרך, רמז לששים רבוא שעבדו בפרך במצרים (אבודרהם). וכן ס' רמז לסבלות - "למען ענותו בסבלותם" (אחרות חיים). ב) רמז לכתונת פסים, שבעטיה ירדו ישראל ממצרים ע"י מכירת יוסף (ר' מנוח). כי "כר פס" הוא סוף "מכר" ותחילת "פסים" (בן איש חי צו אות לב). ג) ויש שפירשו עוד, שהכרפס נקרא גם "סלרי" בגימטריא 300, רמז לשיטת ר' עקיבא שבמצרים לקו חמשים מכות [כי כל מכה במצרים היתה של חמש מכות], ובים לקו מאתים וחמשים מכות, סה"כ 300.

הלילה הזה שתי פעמים

הטעם שמטבילים את הכרפס במי מלח דווקא ולא במים מתוקים, זכר לדמעות המלוחות שהורידו עם ישראל בזמן השעבוד, וכביכול אותם ס' רבוא שעבדו בפרך היו טובלים בדמעותיהם המלוחות. ועוד, שכאשר רצה הקב"ה לגאול את ישראל ממצרים היו ערומים ממצוות שנאמר "ואת ערום ועריה", ולכן צוה אותם לעשות קרבן פסח, ויהיו חייבים גם למול שנאמר "וכל ערל לא יאכל בו", ובזכות מצוות אלו יגאלו שנאמר "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמייך חיי". אלא שישראל לא רצו למול, עד שהקב"ה הדביק ריח גן עדן בפסח, ובאו כל ישראל והתחננו לחתיכה מהקרבן פסח, ואמר להם משה: "חתיכה" תמורת "חתיכה", אם ימולו יקבלו מהפסח, ונימולו כולם, והתערב דם פסח בדם מילה, ומדם זה נתנו על משקופי הבתים (פרקי דר' אליעזר פכ"ט). ולאחר שנימולו ישראל וחזרו בתשובה, הלכו ליאור לטבול, כדין מומר שחוזר בתשובה, וכמבואר ביו"ד (סי' רסח סעי' יב) בהגה, וכשטבלו ס' רבוא ביאור נעשו המים עכורים כמו מי מלח, וזכר לזה מטבילים הכרפס - הרומז לאותם ס' רבוא - במי מלח (טעמי המנהגים).

כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח

זכורני לפני למעלה כארבעים וחמש שנה, כאשר מרן אממו"ר זיע"א כיהן בכהונת הרב הראשי לתל אביב יפו, ביקש מכמה אנשים אמידים שיתרמו בעבור משפחות עניות לכבוד חג הפסח, ורבים מהם נענו ונתנו. אולם עשיר אחד שמרן קרא לו כדי להתרימו, סירב לתרום, באומרו שמצבו קשה ואין באפשרותו לתרום. אמר לו מרן אאמו"ר: הקדוש ברוך הוא אומר, אם אתה משמח ארבעה שלי [הלוי והגר היתום והאלמנה], אני משמח ארבעה שלך [בנך ובתך עבדך ואמתך], שנאמר (דברים פרק טז פסוק יא) "ושמחת לפני ה' אלקיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך" (מדרש תנחומא סוף פרשת ראה). לכן כדאי שתתן, כדי שגם אתה תשמח. והלה השיב: תן לי זמן לחשוב. לאחר הפסח ביקש אותו אדם לפגוש את מרן, והנה בא וסיפר את מה שעבר עליו בליל הסדר. כאשר בא לביתו אחר תפלת ערבית, שאל את בניו: למה לא באתם להתפלל, והם, שלא הלכו בדרך הישר, השיבוהו, מה לנו ולזה. וכאשר ניסה להתעקש ולהביאם לקידוש עלתה חמתם באביהם, לקחוהו ודחפוהו מחוץ לבית וסגרו את ביתו בפניו, והם ישבו ואכלו ושתו, והוא ישב כל אותו הלילה ברחוב, ישב ובכה. זה לא היה שמחת פסח, אלא הייתי כאבל וחפוי ראש - אמר. היום בזמנינו, בני הישיבות והאברכים הם כמו שבט לוי, אותם אברכים צדיקים שמאסו בעבודה של העולם הזה, והלכו ושמו את נפשם בכפם כדי ללמוד תורה - הם שבט לוי, וכמו שנאמר 'יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל', וכמ"ש הרמב"ם (פי"ג מהלכות שמיטה ויובל הי"ב-יג), לכן מצוה לתרום להם ולשמח אותם בחג.

מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים

הטעם לחלוקת קליות ואגוזים, מלבד מה שבא לעורר התינוקות שישאלו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שאביהם נעשה נדיב, וכבר בתחילת הלילה קודם הסעודה הוא מחלק להם ממתקים. גם זה נועד להראות שאנחנו יצאנו ממצרים, ובשעה כל כך שמחה מחלקים הפתעות לילדים, כמו דוד שבא ממרחקים שמחלק מתנות. וכן היה נוהג מרן אאמו״ר זיע״א הכ״מ, לחלק לילדים בליל הסדר מיד לאחר הקידוש בוטנים ואגוזים, ובפרט ילד שהיה שואל שאלה טובה, היה מוזמן לקבל מידו של מרן חופן בוטנים ואגוזים, או ממתקים אחרים. והיה אומר שאלו הם הקליות שצריך לחלק לתינוקות. והנה שנה אחת שכחו לקנות בוטנים, ומרן ביקש להביא דבר אחר, והביאו במבה. ואז פנה אלי ברוב ענוותנותו ושאל אותנו מהי ברכת הבמבה. כמובן עניתי לו שכתבנו על זה תשובה ארוכה להוכיח שברכת הבמבה ״בורא פרי האדמה״, ומרן בירך על הבמבה בורא פרי האדמה, וכן חילק לכל הנכדים מהבמבה וצוה עליהם לברך ברכת בורא פרי האדמה.

חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

לדוגמה, אסיר שיצא מהשבי לאחר תקופה ארוכה, והוא עייף ויגע, אבל בשעה שהוא רואה את בני משפחתו מיד הוא מספר להם את כל מה שעבר עליו באותה תקופה, ומרוב תשוקתו לספר להם הוא מתגבר על עייפותו ואינו מרגיש אותה כל כך. כך בליל הסדר, המצוה היא שאדם ירגיש כאילו עכשיו הוא יצא ממצרים, ואז לא יחוש עייפות בסיפור ההגדה. רק מי שמרגיש כך, יכול לקיים מצות סיפור יציאת מצרים במשך כל הלילה, כפי שעשו רבותינו התנאים, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם הגיע זמן ק״ש של שחרית. זכורני שמרן אאמו״ר זיע״א היה רגיל להמחיש לנו את יציאת מצרים, על ידי שכל אחד מהילדים היה לובש שק ואוחז בידו מקל, ומניח על שכמו צרור שבו חתיכת המצה, והיה דופק בדלת, ומרן היה שואל: מי שם? והילד היה משיב: יהודי אני. ולאחר שהיה נכנס, מרן היה שואל אותו: מהיכן באת? והילד עונה: ממצרים. שוב מרן שואל: ולהיכן אתה הולך? והילד היה עונה: לירושלים. ואז מרן היה מבקש ממנו שיספר ויפרט מה עבר עליו במצרים, וכל אחד מהילדים היה מאריך לספר כפי דרכו. ובסוף הדו שיח, היה מרן שואל את הילד: ומה יש לך על כתפך? והילד היה משיב: ״משארותם צרורות בשמלותם על שכמם״.

כנגד ארבעה בנים דיברה תורה

נאמר בפסוק: ״למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים״(שמות י, ב), מה הפירוש ״באזני בנך״, וכי צריך לאחוז באוזן בנו ולדבר בתוכה? אלא הכוונה היא, שידבר דברים פשוטים שנכנסים לאזנו, לפי רמתו של הבן, ולא יתפתה לומר פלפולים וחידושים עמוקים. ואם יש לו בן גדול יותר, יאמר לו חידושים ברמה גבוהה יותר. וכך היה נוהג מרן אאמו״ר זיע״א, לומר קצת חידושים ברמה גבוהה למבוגרים שמבין המסובים, אבל ע״פ רוב מרן היה מתמקד בהסברת הדברים בצורה פשוטה מאוד, כדי שהדברים יכנסו באזני הילדים הרכים ביותר.

ערוב

אי אפשר לשכוח את תיאורו של מרן זיע״א על מכת הערוב: אומר הגוי ליהודי, היום יום יפה, קח את הילדים שלי לטיול, והיהודי לוקח אותם לטיול. והנה פתאום בא ערוב כבד - אריות דובים, נמרים, נחשים, עקרבים, פילים, שועלים, והם עושים מעגל מסביב לילדי המצרי, כמו הסגר שעושים בצבא על המחבלים בעזה, מי יכול לברוח מהם? ואז הם מתחילים לאכול את הילדים המצריים, כל כזית זו מצוה, ה׳ צוה אותם לאכול מהם. והיהודי רואה שהחיות טורפות את כל המצרים, והם צועקים וצורחים, ומי יוכל להציל מפי האריה והדוב והפיל?! כשרואה כך היהודי הוא מפחד גם על החיים שלו, והוא מתחיל לומר וידוי בדמעות, אך ראה זה פלא, החיות לא נגעו בו לרעה, כי הקדוש ברוך הוא לא נתן להם להרע לישראל, ׳אל תגעו במשיחי׳, וכפי שנאמר בפסוק: ״ושמתי פדות בין עמי ובין עמך״.והנה כשהחיות סיימו את כל האכילה, ובירכו ברכה אחרונה... אחר כך מתקרב הפיל אל היהודי, ועושה לו עם החרטום שלו: ״סלמאת״ [כאן מרן היה מדגים עם ידו, וכל השומעים היו שמחים ונהנים]. כשמגיע היהודי בערב לבית, שואל אותו הגוי: היכן הילדים שלי? אומר לו היהודי - תרשום: מוחמד - אכל אותו האריה, פטמה - אכל אותה הברדלס, ערפאת - אכל אותו הדוב, וכן על זה הדרך... וכיצד אתה נשארת? שואל אותו המצרי, ״אני יהודי!!!״ עונה לו. אפילו חיות רעות ידעו מיהו יהודי... מי ששומע תיאור כזה, הוא מרגיש כאילו הוא נמצא עכשיו מול האריה ומול הדוב, הוא מפחד ביחד עם היהודי, והוא שמח במפלתו של המצרי. זו חוויה שהילד יזכור לעולם.

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים

מה שעושים את המצות עבודת יד עגולות דווקא, זהו משום שלא יצטרכו לאבד זמן על שרטוט וריבוע המצה, וכשם שאין עושים את המצה סריקין המצויירים שלא תחמיץ (שו״ת האלף לך שלמה בהשמטות ס״ם לב, ע״פ הש״ע סי׳ תם ס״ד). אולם יש ג״כ רמז בדבר, כי בתורה נאמר ״עוגות מצות״, ועוגה הוא עגול כמו בתענית (יט.) עג עוגה (שו״ת מהר״י אסאד סי׳ קנז). ועוד רמז נאה, כי גם במצרים היו עם ישראל אוכלים מצה בעת השיעבוד, שהמצריים לא היו מאכילים אותם חמץ כי אם מצה שאינה מתעכלת מהר, וכך לא יאכלו הרבה. אלא שהמצה שהמצרים היו עושים הייתה עם כמה ראשים לפי מס׳ האלהות שלהם - טלה, פרעה, יאור, בעל צפון וכו׳, המצריים היו צריכים כמה אלהים, שיהיה רזרבה למקרה שאחד חולה אות מת... ולכן אחד היה עושה מצה משולשת, והשני מרובעת וכעזה״ד. אבל לנו ה׳ אחד ושמו אחד, שאין לו התחלה וסוף, ולכן גם המצה עגולה שאין לה התחלה וסוף (שם).

פסח מצה ומרור

מלבד סיפור יציאת מצרים, נכון לומר בליל הסדר גם הלכות פסח וטעמי המצוות של פסח, וכמו שעונה לבן החכם: ״אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן״, וכלשון מרן הש״ע (סי׳ תפא ס״ב): חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שינה. עכ״ל. כגון לבאר טעמי מצוות קרבן פסח - מדוע קרבן פסח נאכל בדווקא צלי? וכן מדוע נאמר בקרבן פסח ״ועצם לא תשברו בו״?

בספר החינוך (מצוה ז, ומצוה טז) עונה על שתי השאלות הללו בתשובה אחת, לפי שבליל הסדר צריכים להרגיש בני חורין, ודרך עשירים שיש לו הרבה בשר והם אוכלים צלי, אבל עני שיש לו חתיכת בשר קטנה חס עליה שלא תשרף, ומבשל הבשר בתוך תבשיל גדול, שלא יאבד ממנו מאומה, וגם יתן לו טעם בכל התבשיל. וכן העני דרכו לשבור את העצם, אבל עשיר שיש לו הרבה בשר, אינו שובר עצמות, וזו דרך חירות. יהי רצון שה' יתברך יקבץ נידחינו מארבע פאות, ויעשה לנו פלאות, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, במהרה בימינו אמן. חג כשר ושמח. תזכו לשנים רבות נעימות וטובות.

פרשת צו

להביא אש מן ההדיוט

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספים (פ"ב ה"א) כותב: "מצות עשה להיות אש יקודה תמיד על המזבח שנאמר: 'אש תמיד תוקד על המזבח'" והאש הזאת היתה נסית שירדה מן השמים. אבל אין התורה מסתפקת באש שירדה מן השמים אלא היא מצווה אותנו להביא גם אש מן ההדיוט, ולומדים זאת מהכתוב: "ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח". בספר החינוך (מצוה קלב) מסביר מדוע היה צורך להביא אש מן ההדיוט למרות שכבר ירדה אש מן השמים, והסברו הוא שהאש של ההדיוט היה כדי להסתיר את הנס, ולדעתו האש שירדה מן השמים לא נראתה בירידתה, מלבד כמה מקרים, כמו היום השמיני של ימי המילואים, וכן אצל גדעון ומנוח אבי שמשון, ששם כן ראתה עין האדם את האש שירדה מן השמים. הסבר נוסף - להסבר של ספר החינוך ניתן לומר בדרך הזו: למה אין התורה מסתפקת באש היורדת מן השמים והיא מצווה אותנו להביא אש גם מן ההדיוט? כי השילוב הזה של מעשה השמים עם מעשה האדם יש בו הדרכה והנחיה לתפקידו של האדם בעולמו של הקב"ה. במדרש (קהלת רבה ז) מסופר: "בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי". אבל תפקידו של האדם אינו רק שלא לקלקל ולהחריב את עולמו של הקב"ה, כי האדם לא נברא בשביל להיות יצור פסיבי שאינו עושה ואינו יוצר, אלא תפקידו העיקרי של האדם הוא לשכלל ולהשלים את הבריאה, ככתוב: "אשר ברא אלקים לעשות" וכמו שאמר הנביא (ישעיה מה יח): "לא תהו בראה לשבת יצרה". עולם הדור ונאה ברא לנו הקב"ה, ועל העולם הזה אנו אומרים: "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך" (תהלים קד כד), אך האם הבריאה היא מושלמת? יש הרואים את הבריאה כיצירה מושלמת, שאין לאדם מה להוסיף עליה, כמו שמצינו במחלוקת של טורנוסרופוס הרשע ורבי עקיבא המובא במדרש תנחומא (תזריע ח): "מעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא: איזו מעשים נאים, של הקב"ה או של בשר ודם? אמר לו (ר"ע): של בשר ודם נאים. אמר לו טורנוסרופוס: הרי שמים וארץ, יכול אדם לעשות כיוצא בהם? אמר לו רבי עקיבא: לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטים עליו, אלא אמור דברים שהם מצויים בבני אדם. אמר לו: למה אתם מולין (עושים ברית מילה)? אמר לו: הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני ולכך הקדמתי ואמרתי לך מעשה בני אדם נאים משל הקב"ה. הביא לו רבי עקיבא שבלים וגלוסקאות (עוגות) ואמר לו: אלו (השבלים) מעשהו של הקב"ה, ואלו (העוגות) מעשה ידי אדם, האין אלו (הגלוסקאות) נאים יותר מן השבלים?! אמר לו טורנוסרופוס: אם הוא (הקב"ה) חפץ במילה למה אינו יוצא הוולד מהול ממעי אמו? אמר לו רבי עקיבא: ולמה שוררו (חיבור צינור ההזנה של העובר אל השליה שבמעי האם) יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכו? ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול, לפי שלא נתן הקב"ה את המצוות לישראל אלא לצרף אותם בהם". ובמדרש אחר (ב"ר פר' יא) מובא: "כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון החרדל צריך למתק, התורמוס צריך למתק, החיטין צריכין להיטחן, אפילו אדם צריך תיקון".

ואכן רבי עקיבא מודה שהקב"ה הכין לנו עולם מופלא שהוא בעל אפשרויות מרובות, אבל העולם הזה אינו נברא מושלם והאדם צריך להשלימו, ובהשלמה הזו הוא שותף לבורא עולם בבריאת העולם. השלמה זו של העולם בתחום הפרט היא בהשלמתו האישית של האדם, אך לא פחות מכך צריכה ההשלמה הזו להיות גם בתחום של הכלל. ואותה אנו רואים באש שירדה מן השמים במקדש. השילוב הזה של אש מן השמים ואש מן ההדיוט רואים אנו גם בהיסטוריה של אומה הישראלית, גם בה ישנם תהליכים שההתרחשות שלהם היא מן השמים, להצעיד את האומה אל שלמותה, אך המעשה השמימי אינו פוטר אותנו להביא גם מצדנו אש מן ההדיוט, לתרום את תרומתנו. כמו שאמרו במדרש: "עתידה בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים ואומרת כל מי שפעל עם א־ל יבוא ויטול שכרו" (ויק"ר כז). על כן גם אם אנו רואים בימינו תהליכים ומצבים שכאילו אין לנו שליטה עליהם, ואין זה פוטר אותנו מלעשות את כל אשר לאל ידינו להטיב ולשפר את המצב מעבר למה שאנו מקבלים מן השמים, כמו שאמר יואב שר צבא דוד (שמואל ב, י יב): "חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלקינו, וה' יעשה הטוב בעיניו".

סיפורים לפסח

מה האבידה הזאת לכם?

מתוך ספרו של הסופר החסיד ר' שמואל אלברט, "גשר לעולם מופלא"
שיחות עם הרה"ח ר' אפרים לונדנר ז"ל

...באחת הפעמים בה נסעתי נסיעה אל האמרי אמת, הייתי בן שבע עשרה בערך, נסעתי לבד, נסיעה פרטית, בלי החבורה, באמצע השנה. איני זוכר למה נסעתי. באתי אל הרב, ואמרתי לו שאני עומד לנסוע לשבת לגור אל הרבי. הרב פשוט קינא בי, כאילו שאף פעם לא היה בגור... ואמר: "אוי אתה נוסע לגור? אני מקנא בך"! אי אפשר לתאר את השמחה שלו־שאני נוסע לגור, אני, התלמיד שלו. הוא כל כך אהב את ה"אמרי אמת". הוא אמר לי: "אני אתן לך מכתבים בשליחותי לתת בשמי לרבי".

אתם יכולים לתאר לכם (או שאי אפשר לתאר...) את השמחה שהיתה לי. קיבלתי תפקיד כזה. יהיה לי משהו עם ה"אמרי אמת", למסור לו משהו ולומר לו שזה מגיסו הרב מבנדין. אם היו אומרים לי ומבטיחים לי הרבה כסף, לא הייתי מחליף את זה בזה. ואמנם לקחתי את זה. זה לא היה מכתב יחיד בודד, זה היה חבילת מכתבים עבה.

מבנדין לווארשה היתה נסיעה של עשר שעות ברכבת. ביום חמישי בערב, מאוחר בלילה, ליוו אותי אחיותי לרכבת. היה לי כיס אחורי, שמתי שם את צרור המכתבים, ולא הסחתי דעתי מזה, שמרתי על זה כל הזמן. עליתי על הרכבת, שמתי את המזוודה למעלה. הרכבת היתה כמו מסדרון ארוך, עם תאים להיכנס, וישבו שם יהודים וגויים. נכנסתי ותפסתי מקום ליד החלון, ואמרתי לעצמי, אפרים, השתדל לא לנמנם, יש בידך אוצר השווה יותר ממיליון דולר. קיימתי בפועל את מאמר חז"ל (בבא מציעא כא, ב) אדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה ושעה, משמשתי בכיסי בכל רגע כאילו שהיה לי אוצר גדול. משמשתי־משמשתי־ומשמשתי.

התחיל נצנוץ השחר, אני מתעורר וקולט שנמנמתי... זה הרי נסיעה של עשר שעות. יש אונס שינה. נמנמתי. אני ממשמש, ורואה שהכיס ריק, הכיס ריק!! צריכים סופר גדול לתאר מה שהרגשתי אז. אי אפשר לתאר את העגמת נפש, כאילו שחרב עלי עולמי, הרגשתי כאילו נפלתי לתהום. אין אפשרות לתאר זאת, אני היום לא מבין, אני רק זוכר את תהומיות הצער שהיה לי. פתחתי את התא, רצתי בכל הרכבת עד הקטר, הלוך־חזור־הלוך־חזור כמו משוגענער, ושאלתי בפולנית שלי... כל אדם שעבר, אם לא ראה איזו חבילה. אבל - אין! (זו היתה טפשות מצידי, מי שמצא, או לקח, הרי חשב שזה המון כסף, וכי הוא יתן לי את זה?). ראיתי שאין לי ברירה, שבתי למקומי בתא, ולא הייתי מסוגל לחשוב שום דבר. הכל נסתם לי. רציתי שהיום ימשך לשנה ואפילו לעשר שנים. שהרכבת תיסע לעולם ועד ולא תיעצר, וממילא אני ייפטר מזה... לא יודע מה לעשות, מה אגיד לרבי? אכנס לרבי, הוא ייתן לי שלום ואספר לו שהיה לי מכתבים עבורו ונאבדו ליז?... לא הבנתי... השחר כבר עלה. הלכתי ליטול ידיים, הרכבת לא שמעה בקולי... היא עצרה בווארשה ומוכרחים לרדת. מווארשה נוסעים עם חשמלית חצי שעה־שעה למונקטוב (שם היה גאון גדול, המונקטובער רב, בנו היה חתן של רבי י"מ בידרמן, והכרתי אותם) לקולייקע. נסעתי עם הקולייקע, השעה כבר שבע וחצי־שמונה, באתי לגור, עדיין הייתי לפני התפילה, שם כבר אחזו אחרי התפילה.

אני נכנס לבית המדרש עם המזוודה, פוגשים אותי היושבים, שמואל זגערשער, אלישע בנדינער, א'גאנצע חברה, קיבלו אותי בשמחה, אהה, א'חבר! כל החברה ה"יושבים"... ואני, כאילו לא מבין אותם... הם רואים שאני לא כתמול שלשום, אני במצוקה, לא היתה לי את השמחה הרגילה, חשבו שמא חס וחלילה קרה משהו במשפחה, ולשם כך באתי באמצע השנה לגור, ואני מזועזע... מה קרה אפרים? שאלו אותי.

בקול נהי ותמרורים סיפרתי להם מה שקרה. החבורה לא זלזלו בגודל העגמת נפש, ולא ביטלו את זה לומר - מה כבר קרה, אין דבר... אלא אמרו לי: אין לך ברירה, לך לרבי, תספר לו (בוודאי שלא חשבתי להעלים...) "יהיה בסדר".

התפללתי ביחידות, זה הרי כבר היה אחרי המנין הקבוע. איני יודע אם עוד הרבה פעמים בחיי התפללתי כמו שהתפללתי אז ("תפילה" - זה הרי הקשר האישי עם הרבונו של עולם) אולי בזמן השואה. היו מקרים בודדים בחיים, פעמיים שלוש, שהתפללתי ככה. הקשר שלי עם הרבש"ע והבקשה שלי שאעבור את הדבר הזה...

[אז הבנתי את הווארט ששמעתי פעם בשם רבי בונים מפשיסחא על - 'ואני תפילה'. אדם שיש לו חס וחלילה מכאובים, והוא מתפלל, או שהוא בא למישהו לבקש, הוא מוכרח לומר את הבקשה. אבל יש אדם, שהוא כל־כך־מלא־מכאובים, עד שכאשר הוא נכנס למישהו מיד רואים עליו שהוא מתפלל, 'ואני תפילה'. כך אני הייתי אז, הייתי לגמרי - 'תפילה'].

הגיע השעה תשע וחצי, צריכים ללכת "שלום נעמען", והלכתי לתור. היתה מחיצה כזאת של שני צדדים, זה לקח שעה בערך. במשך כל השעה גם כאילו בקשתי והתפללתי שהתור לא יעצר, אלא ימשיך־וימשיך־וימשיך... מישהו הזיז אותי־אז הלכתי... השורה הולכת־הולכת־הולכת. שוב רציתי שזה לא יגמר... שאשאר בחוץ... כמה שהזמן מתקרב יותר נעשיתי מבולבל. והנה, כבר באתי לשלום שטיב, והנה עומד הגבאי בפתח. בלי משים, בלי לחשוב, הדלת נפתחת, אני עומד כבר

המשך בעמוד הבא...

בדלת ורואה את דמות הרבי עומד בפינה.

אי אפשר לתאר את הדמות הזאת, זה כאילו הסתכל עליך וזרק עליך רנטגן... אני מתחיל ללכת, הרבי עומד... מסתכל־מסתכל־מסתכל, ואני נגש, נותן שלום (דווקא אני חושב שהוא נתן לי כזה מין ברייטע'ן שלום, והרי לא היתה לי אז בקשה מיוחדת), נשארתי עומד. לא יודע למה, לא ידעתי מה לעשות... לא יודע מה שהוא אמר־או לא אמר... אבל פתאום הבנתי מה שקורה כאן, הבנתי שאני עומד־ועומד־ועומד, הרבי מסתכל עלי, כאומר: מה איתך?? מה אתה עומד סתם?? לא אומר שום דבר!! לא מבקש שום דבר!! התעוררתי, והבנתי שאני עומד סתם... ואז אמרתי, באידיש: אובער ס'איז מיר געשען א'אומגליק, דער רב האט מיר מיט גגעבען א'בריוו אין ס'איז מיר פארלוירען גגאנען [=אבל אירע לי אסון, הרב נתן לי מכתב וזה נאבד לי].

הרבי נתן חיוך, שבחיים שלי לא ראיתי דבר כזה, ואמר (בניגון שלו...): אה... א'אומגליק... א'אומגליק... ס'זאל דיר קיין גרעסער אומגליק נישט געשען אגאנץ לעב'ן!... [=אסון... אסון... שלא יארע לך אסונות יותר גדולים מזה כל החיים!...] ובירך אותי, וסיים: "הוא יכתוב מכתב אחר"... נסוגותי אחור ויצאתי. לא 'יצאתי', אלא 'רקדתי', כאילו הרווחתי מאה מליון דולר.

בחוץ עמדו כל החבורה לשמוע מה היה. סיפרתי להם... הם כמו חיבקו אותי.

אני מתכוון בעובדה זו גם להדגיש את הידידות של הבחורים והדאגה הכנה שלהם אחד לשני, הם לא פטרו סתם את דאגתי על אובדן המכתב, אלא השתתפו עימי מעומק הלב, ולאחר מכן כה שמחו עימי בצוותא.

ביום ראשון או ביום שני הלכתי גיזעגענען [להיפרד], באתי שוב אל הרבי, אז כבר הלכתי בשמחה... הרבי נותן לי יד, ואחרי כן אומר לי: "וארט צי א'מינוט, איך וועל דיר געבען א'בריוו פאר'ן רב. הוא נכנס פנימה־פנימה לקודש הקדשים, ונכנס חזרה כשחבילת מכתבים עבה בידו, ואמר: 'וועסט דאס געב'ן דעם רב. אובער זאלסטו גיט היטען'..[תן את זה לרב אבל שמור על זה היטב] .

יש לי תחושה, שהברכה הזו של הרבי - ס'זאל דיר קיין גרעסער אומגליק נישט געשען אגאנץ לעב'ן! [שלא יהיה לך אסון גדול מזה] מלווה אותי הרבה בחיים. היה לי מקרה אחד, בשנת תש"ג בגיטו, כשהגסטפו הקיף את הגיטו, ואני ואשתי המנוחה לקחנו שני תרמילים בבית, והחבאנו במקומות מחבוא כסף וכו', והתכוננו שיקחו אותנו. הם עלו למעלה, רשעים רצחניים עם נעליים מסומרים, דפקו עם רובים בכל דלת. משום מה על הדלת שלי הם פסחו... יכול להיות שזאת היא הברכה, זאת היא כל הברכה שנמצאת כאן.

תביעת גירושין שבטלה

שנה אחת בערב פסח הגיע גבאי צדקה אל ביתו של הרבי הקדוש מאפטא בעל ה"אוהב ישראל", וביקש צדקה לקמחא דפסחא עבור עניי העיר. הרבי לא היה בביתו באותה שעה, והרבנית, שהתרגשה עד מאד מהמצווה שבאה לידה, רצתה לתת לגבאי הצדקה מתנה הגונה. אלא, שלא מצאה כסף בבית, נטלה את מצות המצווה שנאפו זה עתה לליל הסדר ונתנה אותם לגבאי. כאשר עזב הגבאי את הבית הבינה הרבנית מה עשתה, ויראה שמא יקפיד עליה בעלה, משום כך, לקחה מצות פשוטות והניחה אותם במקום של מצות המצווה. באותה שנה ערך הרבי הקדוש מאפטא את ליל הסדר על מצות פשוטות.... כמה ימים לאחר הפסח, הגיעו אל הרבי הקדוש שני בני זוג וביקשו להתגרשו! מדוע אתה רוצה לגרש את אשתך? שאל הרבי מאפטא את הבעל. אישה זו, השיב הבעל, לא רצתה לבשל עבורי בכלים מיוחדים בלי "שרויה".... ציווה הרבי שיקראו לזוגתו הרבנית, וזו מיהרה לבוא. אמרי נא לי את האמת, פנה ה"אוהב ישראל" לזוגתו, איזה מצות הונחו לפני בליל הסדר?... מצות פשוטות, הודתה הרבנית, וסיפרה במילים קצרות את אשר אירע.

שומע אתה, אמר הרבי, אני שטרחתי ויגעתי בהידורים מהידורים שונים ורבים באפיית המצות, לבסוף אכלתי מצות פשוטות, ועשיתי עצמי, כאילו, איני מרגיש ואיני יודע דבר, למען לא אבוא חלילה, לידי מריבה וקטטה, ואילו אתה רוצה לגרש אשתך בגלל "שרויה"? נכנסו הדברים ללבו של הבעל, הבין שטעה והשלום חזר לשרור בבית.

ספק חמץ או עבודה זרה?

מעשה זה סיפר הצדיק ר' ישראל הגר מויז'ניץ זצ"ל:

בערב פסח נכנס תרנגול אל ביתו של רב אחד וניקר במזון המוכן לפסח. התעוררה מהומה רבה ואחד מבני הבית גער בכעס רב על המשמש על שלא נזהר דיו. למהומה והצעקות יצא הרב מחדרו ושאל לפשר הדבר. דבר נורא קרה, השיב בן ביתו, תרנגול ניקר במזון הכשר לפסח ויש כאן חשש חמץ! חז"ל לימדונו, אמר הרב, שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה! ואתה מספר לי על תרנגול עם ספק חמץ?!...

שביבים / שאול שיף

בודקין בחורין ובסדקין

באור לארבעה עשר הגיע שליחו של הרה"ק רבי מרדכי מלכוביץ זיע"א כשהוא רוכב על סוס, סר לבית החסידים, הקיש בחלון בית הכנסת ואמר: "הרבי אמר בודקין בחורין ובסדקין". ופנה לדרכו בלי להוסיף מילה. ומסופר שהחסידים התלהבו כל כך עד שהתפללו תפילת ערבית במשך שלש שעות בבכיות כמו ביום כפור.

הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים

הגיע ליל יום טוב הפסח, וקרא יצחק לעשו בנו הגדול ואמר: בני, הלילה הזה העליונים אומרים שירה,הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים, היום הזה ברכת טללים, עשה לי מטעמים, עד שאני חי אברככה. ורוח הקודש משיבה אותו ואומר: "אל תלחם את לחם רע עין". הלך להביא ונתעכב שם. אמרה רבקה אל יעקב: בני, הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים, הלילה הזה העליונים אומרין שירה, עשה מטעמים לאביך ויאכל, עד שהוא בעודו חי יברכך.

(פרקי דרבי אליעזר / ל"א)

...כאילו הוא יצא ממצרים

אע"פ שכשהאדם מתבונן ורואה שלפי ערך הדורות הקודמים, מצבו ירוד מאד, והוא תמה בלבו איך יוכל גם הוא להגיע לבחינת יציאת מצרים, לכן אומר "חייב אדם לראות את עצמו", איך שהוא ובאיזה מצב של הדור, חייב הוא לראות ולהבין שהא מסוגל לצאת ממצרים, שלא את אבותינו בלבד גאל משם, ולא רק להם היה כח בהיותם צדיקים יותר ממנו לצאת ממצרים, אלא אף אותנו גאל משם בכל מצב ואופן בהם נמצאים.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

א-ל מוציאם ממצרים

כתב "אור החיים" הקדוש: אמר "מוציאם" ולא הוציאם וכו', ונראה על דרך אמרם ז"ל (פסחים קט"ז עמוד ב) "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", על כן אמרו יודעי פנימיות התורה, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה, ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו - "א-ל מוציאם" כי לא יציאה ראשונה לבד, אלא בכל שנה ושנה מוציאם כנזכר.

כמו שאנו עושים

במצרים עשו בני ישראל כל הסדר בלילה כהויתה כצורתה כמו שאנו עושים, והיו מספרים ביציאת מצרים, שהיו מאמינים שבודאי יהיו יוצאים, ובאותן החסדים שהמשיכו, נגאלו.

(מאור עינים / צו)

"רבש"ע הושיע נא"

הרה"ק בעל "תפארת שלמה" מראדומסק זיע"א לפני שהתחיל לערוך את הסדר אמר בזה"ל:

"רבש"ע, הושיע נא שכל החולאים יהיה להם רפואה שלימה, רבש"ע, הושיע נא שכל בעלי המומים יתרפאו בשלמותם, וכל עמך בית ישראל הצריכים פרנסה יתברכו מאוצרות טל הפתוחים בלילה הזה, וכל הרשעים יחזרו בתשובה, וכל הנשמות יהיה להם עליות להיכל העליון, וכל נשמות ערטילאין והמגולגלים יתוקנו בתיקון הראוי ויהיה להם גאולה שלימה וחירות עלמין, אמן.

עבדים היינו לפרעה במצרים

אף שבכל ספור יציאת מצרים אין אנו רואים תירוץ מספיק לבאר ולתרץ בשלמות את כל הקושיות של מה נשתנה, כי לפי מיעוט שכלנו עדיין קשה על כל דקדוקי המצוות ופרטיהן שעושין בליל הסדר, כגון למה מחוייבים דוקא לטבול שתי פעמים זכר ליצ"מ, ולמה אסור חמץ במשהו, כי כזכר לחיפזון שלא הספיק בצקם להחמיץ, היה די במצות אכילת מצה לזכר חפזון, כמו שמצות סוכה שהיא זכר להיקף ענני הכבוד, אבל לא נאסר הבית לגמרי בשביל זה, ומותר להיכנס בו, ולמה החמץ אסור לגמרי במשהו בל יראה ובל ימצא. אך עיקר התשובה על שאלת "מה נשתנה" היא "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלקינו משם" וכו' ומחמת זה מחוייבים אנו לקיים מצוותיו אשר ציונו ע"י משה עבדו נאמן ביתו, אף שאין אנו מבינים טעמיהם בפרטיות, ורק מאחר שראינו עין בעין אלוקותו ית' וממשלתו ע"י האותות של יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה, אנו מחויבים לקיים ככל אשר ציונו.

(הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א)

מה העבודה הזאת לכם

שאלת הרשע היא מה העבודה הזאת לכם בעצמכם, מדוע אתם עצמכם עושים את הפסח, הלא יש לכם משרתים ועוזרים שהם יעשו את הפסח. והתירוץ הוא "ואמרתם זבח פסח הוא ל-ה' אשר פסח על בתי בני ישראל". גם השי"ת יכול היה להצילנו ע"י שליח ומלאך, ובכל זאת הצילנו הקב"ה בכבודו ובעצמו, לכן גם אנו נוהגים כך לעשות הפסח בעצמנו לא ע"י שליח.

(כתב סופר)

רצוננו לעשות רצונך

בערב פסח פתח ואמר הרה"ק רבי אשר הגדול מקארלין זיע"א:

אמרו הנזהר ממשהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה. רבונו של עולם, הרי גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ולא לחטוא כל השנה, שמור נא עלינו מכל משמר חמץ, ראה שלא נתחמץ בפסח.

מה נשתנה

שאלו את הרה"ק רבי פינחס בעל ההפלאה זיע"א, מדוע שואלים מה נשתנה דווקא בפסח, ולא בסוכות שבו עושים מעשה שינוי רב ויוצאים מדירת קבע לסוכה ארעית? ענה ואמר: בפסח כאשר יהודי דווי ונרדף מסב לפתע דרך חירות ושולחנו ערוך בכלים נאים מעשה שררה, תמהים ושואלים "מה נשתנה". אבל בסוכות, שהוא יוצא מביתו לסוכה רעועה, הרי זה מעשה של שגרה בגלות המר, ואין כל מקום לתמיהה.

(מ"פניני חג הפסח" שיצא לאור לע"נ הרה"ח רבי ברוך בענדיט ב"ר משה נחום ליכטנשטיין זצ"ל, משגיח רוחני דישיבת "שער אליעזר" קרעטשניף)

בניין הארץ בגבורה!

/ נערך על ידי תומר אנגלסמן

במעשה של הקרבת הקורבנות אנו מבטאים את הדרך בה ה' קבע שניתן להתקרב אליו. קורבן מלשון קירבה, ובכמה מקומות חז"ל מדגישים שה' רוצה את הלב, את הרצון שבפנימיות האדם המביא קורבן יותר מאשר המעשה עצמו או גודל הקורבן. לפיכך צריך להבין את הפסוק בתהלים (נ"א, כ') שממנו אפשר לחשוב שלה' יש רצון דווקא בקורבנות עצמם, ושיהיו כמה שיותר יקרים ושמנים כפרים.

בתחילה, דוד המלך מתאר חזרה בתשובה בלב שבור, אך מסיים בכך שכתוצאה מהתשובה ה' יקבל ברצון דווקא פרים:

"לב נשבר ונדכה אלוהים לא תבזה... (התשובה) הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים (התוצאה של התשובה שה' ירצה לקבל את הפרים)".

והשאלה היא למה יש כאן הדגשה שה' יקבל אחרי החזרה בתשובה דווקא את הפרים ולא את כל סוגי הקורבנות ואפילו הפחותים בשווים כיונים או קמח, שהרי אמרנו שהעיקר היא הכוונה, הלב השבור, ושאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים?

אם נקרא שוב את הפסוק, אבל נחשוב על תשובה מסוג אחר, על התשובה הכללית של עם ישראל החוזר לארצו, נגלה הבנה אחרת בפסוק. מסביר הרב טייכטל שבפסוק לא מדובר ברצון ה' לסוג מסוים של קורבן אלא מתייחס לרצון ה' באופן שבו עם ישראל ינהג בשובו לארץ ישראל:

התשובה לארץ ישראל רצופה מכשולים וקשיים. אנשים מישראל שנתנו לבם לסייע להקמת השכינה מעפרה, ולבנות את הארץ, מצאו התנגדות לכך והרבה עיכובים עמדו בדרכם, אך אלו מהם שהיו גיבורים ומסרו נפשם על כך זכו במצווה.

וכך מובן הפסוק: "הטיבה ברצונך את ציון" - כאשר רצון ה' לבנות את ציון אז ה' מעורר את ליבם של עם ישראל לשוב לארץ ישראל ולבנותה - "תבנה חומות ירושלים", אך מכיוון שמתגבר כוח השטן לחבל במצווה, אז חפץ ה' באנשים בעלי מסירות נפש. כפי שקורבנות עולה וכליל נמסרים כולם להקרבה לה'! כך ה' חפץ באותם אנשים שמוסרים כל כוחות נפשם לארץ ישראל, אותם האנשים שנאזרים באומץ וגבורה כפי שהפר הוא בעל גבורה: "אז תחפוץ - זבחי צדק עולה וכליל, אז יעלו על מזבחך פרים" האנשים הללו יזכו לקיים את המצווה של יישובה ובניינה של ארץ ישראל! (לפרשת צו)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

חג כשר ושמח לכל בית ישראל

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il